Uniwersytet Jagielloński

Wydział Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej

Wykorzystanie sztucznych sieci neuronowych do analizy obrazów na przykładzie kostki do gry

Wojciech Ozimek

Nr albumu: 1124802

Praca wykonana pod kierunkiem

prof. dr hab. Piotra Białasa

kierownika Zakładu Technologii Gier

FAIS UJ

kwiecień 2018

Spis treści

1. Wstęp

1.1 Biologiczny neuron

Neuron to komórka nerwowa zdolna do przewodzenia i przetwarzania sygnału elektrycznego w którym zawarta jest informacja. Jest on podstawowym elementem układu nerwowego wszystkich zwierząt. Każdy neuron składa się z ciała komórki (soma, neurocyt) otaczającego jądro komórkowe, neurytu (akson) odpowiedzialnego za przekazywanie informacji z ciała komórki do kolejnych neuronów oraz dendrytów służących do odbierania sygnałów i przesyłaniu ich do ciała komórkowego. Impuls elektryczny między neuronami przekazywany jest w synapsie, miejscu komunikacji neuronu z następnym. Synapsa składa się z części presynaptycznej (aksonu) i postsynaptycznej (dendrytu). Neuron przewodzi sygnał tylko w sytuacji kiedy suma potencjałów wejściowych od innych neuronów na jego dendrytach przekroczy określony poziom. W przeciwnym wypadku neuron nie przewodzi sygnału. Dodatkowo, zwiększenie potencjału na wejściach nie powoduje wzmocnienia potencjału na wyjściu neuronu.
Neurony połączone i działające w ten sposób tworzą sieci neuronowe. Najdoskonalszą znaną siecią neuronową jest mózb człowieka. Przeciętnie posiada on około 100 miliardów neuronów, każdy z nich połączony jest z około 10 tysiącami innych neuronów przez połączenia synaptyczne. Liczba połączeń synaptycznych szacowana jest na około 10^{15}.

1.2 Sztuczny neuron

Matematycznym modelem neuronu jest tzw. neuron McCullocha-Pittsa, nazywany również neuronem binarnym. Jest to prosta koncepcja zakładająca, że każdy neuron posiada wiele wejść, z których każde ma przypisaną wagę w postaci liczby rzeczywistej oraz jedno wyjście. Wyjściem neuronu jest wartość funkcji aktywacji dla argumentu będącego sumą wszystkich wag pomnożonych przez odpowiednie wartości wejściowe. Wyjście danego neuronu połączone jest z wejściami innych neuronów, tak jak ma to miejsce w przypadku biologicznego neuronu.

Tak zbudowany, sztuczny model neuronu jest podstawowym składnikiem sztucznych sieci neuronowych z racji prostoty działania i łatwości implementacji.
Wykorzystanie pojedynczego neuronu nie pozwala na rozwiązywanie skomplikownych zadań. Przykładowo próba realizacji prostych funkcji logicznych ANR, OR, NOT i XOR okazuje się możliwa jedynie dla trzech pierwszych podanych funkcji. Problem wiąże się z brakiem możliwości uzyskania poprawnych rezultatów dla zbiorów które nie są liniowo separowalne, czego przykładem jest własnie funkcja XOR. W takich przypadkach konieczne jest użycie większej ilości neuronów. Tworzenie rozbudowanych struktur z pojedynczych neuronów określanych mianem sieci neuronowych, znacząco zwiększa możliwości adaptacyjne dla poszczególnych problemów, niejednokrotnie zaskakując osiąganymi wynikami.

1.3 Historia

Rozpoczęcie prac nad sztucznymi neuronami można datować na rok 1943 kiedy to Warren McCulloch i Walter Pitts przedstawili wspomniany już wcześniej model. Pierwsze sieci neurone używane były do operacji bitowych i przewidywania kolejnych wystąpień bitów w ciągu. Mimo licznych prób zastosowania ich do realnych problemów nie zyskały one popularności. Powodem tego były prace naukowe sugerujące ograniczenia sieci takie jak brak możliwości rozszerzenia sieci do więcej niż jednej warstwy oraz jedynie jednokierunkowe połączenie między neuronami. W początkowym okresie rozwoju sieci neuronowych przyjmowano także wiele błędnych założeń które wraz z ograniczonymi możliwościami obliczeniowymi komputerów skutecznie zniechęcały naukowców do prac nad tym zagadnieniem.
Przełomem okazał sie rok 1982 kiedy to John Hopfield przedstawił sieć asosjacyjną (zwaną siecią Hopfielda). Nowością było dwukierunkowe połączenie neuronów co zapewniało możliwość uczenia się danych wzorców. Kolejnymi przełomowymi odkryciami były zarówno wprowadzenie wielowarstwowych sieci neuronowych oraz wstecznej propagacji. Nowe odkrycia pozwoliły na zastosowanie sieci w wielu różnych dziedzinach, wymagając jednak dużych ilości obliczeń, obszernych zbiorów treningowych, wielu tysięcy iteracji i długiego czasu potrzebnego na wytrenowanie. Korzyścią płynącą z zastosowania sieci neuronowej jest fakt, że wytrenowany model dzięki zapisanym wartościom wag neuroów można wykorzystać natychmiastowo bez konieczności uczenia.

2. Cel pracy

Celem pracy jest stworzenie sieci neuronowej rozpoznającej ilość oczek wyrzuconych na kostce do gry. Sieć powinna rozpoznawać kostki o dowolnym zestawieniu kolorystycznym ścian oraz oczek i działać na rzeczywistym obrazie przesyłanym z kamery.
Dodatkowym aspektem poruszonym w pracy jest porównanie modeli w zależności od architektury sieci oraz zbiorów danych.

3. Technologie

3.1 Język programowania i środowisko

Python

Język programowania Python obecnie jest bardzo popularnym narzędziem wykorzystywanym w pracach naukowych. Jest to spowodowane bardzo czytelną i zwięzłą składnią, która w pełni pozwala skupić się na danym problemie. Python jest on także domyślnym językiem używany w bibliotekach wykorzystywanych do tworzenia modeli sieci neuronowych.

Jupyter Notebook

Aplikacja Jupyter Notebook pozwala uruchamiać w przeglądarce pliki, nazywane notebookami, które składają się z wielu bloków. W blokach może znajdować się wykonywalny kod programu lub jego fragment, a w pozostałych można prezentować m.in. teksty, wykresy bądź tabele. Korzystanie z Jupyter Notebooka zdecydownaie ułatwia pracę, umożliwiając tworzenie kodu wraz z podglądem wykresów bądź danych prezentowanych w innej formie bez konieczności przełączania między oknami bądź kartami danego środowiska programistycznego.

3.2 Biblioteki

OpenCV

Biblioteka funkcji do obróbki obrazów, najczęsciej wykorzystywana w językach C++ oraz Python. W projekcie została użyta do uzyskiwania zbiorów obrazów kości do gry ze zdjęć wykonanych kamerą. Uzyskane zbiory charakteryzowały się określonymi wymiarami każdego z obrazów, obrotami obrazów o ustalony kąt, trybami RGB oraz monochromatycznym, jak również kadrowaniem w celu osiągnięcia zakładanych proporcji między wielkością kostki na zdjęciu a rozmiarem obrazu.

TensorFlow

Biblioteka do uczenia maszynowego oraz tworzenia sieci neuronowych. Jej ogromną zaletą jest implementacja w języku C++ umożliwiająca wykorzystywanie procesorów oraz kart graficznych. Z uwagi na charakter wykonywanych obliczeń praca przy użyciu kart graficznych jest kilkukrotnie szybsza niż na procesorze, co znacząco przyśpiesza proces uczenia. Biblioteka najlepiej wspiera języki programowania do C++ oraz Python.

Keras

Biblioteka do tworzenia modeli sieci neuronowych wykorzystująca inne bardziej profesjonalne biblioteki jak TensorFlow, Theano lub CNTK. Zaletami Kerasa są zarówno przystępny interfejs pozwalający w krótkim czasie stworzyć model sieci oraz możliwość tworzenia zaawansowanych modeli przy średnim pogorszeniu czasu uczenia się sieci o 3-4% w stosunku do bibliotek na których bazuje.
W sytuacji kiedy interfejs oraz dokumentacja do TensorFlow mogą być dla początkującej osoby niezrozumiałe, jest to świetna alternatywa do wdrożenia się w to zagadnienie.

Numpy

Moduł języka Python umożliwiający wykonywanie zaawansowanych operacji na macierzach oraz wektorach, wspierający liczne funkcje matematyczne. Jest bardzo rozpowszechniony i wykorzystywany w wielu, głównie naukowych zastosowaniach. Numpy wprowadza własne typy danych oraz funkcje niedostępne w standardowej instalacji Pythona. Może być rozbudowany o moduł Scipy, który nie był jednak wykorzystany przy tworzeniu tej pracy.

Matplotlib

Narzędzie do tworzenia wykresów dla języka Python oraz modułu Numpy. Z uwagi na bardzo duże możliwości jest bardzo popularny, pozostając jednocześnie prostym w użyciu. Zawiera moduł pyplot który w założeniu ma maksymalnie przypominać interfejs w programie MATLAB.

LaTeX

Oprogramowanie do ogranizacji tekstu wraz z językiem odpowiednich znaczników. Praca w LaTeX jest przeciwieństwem edytorów tekstowych typu WYSIWYG jak MSWord. LaTeX bazuje na TeX który jest systemem składu drukarskiego do prezentacji w formie graficznej. Ogromną zaletą jest możliwość tworzenia w tekście zaawansowanych wzorów matematycznych. Tekst niniejszej pracy napisany został przy pomocy tego narzędzia.

3.3 Technologie wspomagające

NVIDIA CUDA

Równoległa architektura obliczeniowa firmy NVIDIA pozwala na wielokrotne przyśpieszneie obliczeń podczas uczenia się sieci neuronowych. Dzięki bibliotekom takim jak TensorFlow lub Keras, które wspierają obliczenia na kartach graficznych czas precesu uczenia drastycznie maleje. Podczas tej pracy wykorzystana została karta NVIDIA TESLA K80 12GB GPU dostępna na Amazon AWS oraz Google Compute Engine.

Amazon AWS EC2

Platforma z wirtualnymi maszynami zwanymi instancjami, które można dostosować zależnie od potrzeb klienta. Usługa działa na zasadzie rozliczenia godzinowego podczas korzystania z niej. W tej pracy zostały wykorzystane instancje zoptymalizowane do obliczeń na kartach graficznych i uczenia maszynowego, wyposażone w wcześniej wspomnianą kartę NVIDIA TESLA K80. Warto zwrócić uwagę, że na obu platformach czas uczenia sieci zmniejszył się średnio 6-10 krotnie w stosunku do pracy na komputerze wykorzystującym procesor.

4. Słownik pojęć

4.1 Zbiór danych

Zbiór danych, obrazów lub zestaw danych to określenie wszystkich zdjęć kości wykonanych na potrzeby pracy. Każde zdjęcie w zbiorze jest przetworzone w celu zmniejszenia czasu uczenia się sieci oraz potrzebnej pamięci. Zdjęcia były wykonywane kamerą o rozdzielczości 1600x1200 pikseli. Każde ze zdjeć w zbiorze zostało poddane procesowi skalowania oraz kadrowania celem osiągnięcia żądanego rozmiaru. Chcąc uzyskać większą liczebności zbioru wszystkie obrazy zostały dodatkowo poddane operacji obrotu o dany kąt. Każdy ze zbiorów został zduplikowany i poddany konwersji z trybu RGB na skalę szarości przez usunięcie informacji o barwie oraz nasyceniu kolorów, pozostawiając jedynie informację o jasności piksela.
Po przeprowadzeniu całego procesu, każdy obraz miał wymiary 64x64, zarówno w wersji kolorowej i czarno białej, co skutkowało rzeczywistymi rozmiarami odpowiednio 64x64x3 oraz 64x64x1, gdzie ostatnia cyfra informuje o ilości kanałów.
Każdy element w zbiorze ma przypisaną wartość liczbową informującą o faktycznej ilości oczek wyrzuconych na kostce przedstawianej na zdjęciu. Wartość ta zwana jest także odpowiedzią i jest wykorzystywana w procesie uczenia sieci jako docelowa informacja, którą ma zwrócić sieć po weryfikacji danego obrazu.

Zbiór treningowy

Część zbioru danych wykorzystywana w procesie uczenia sieci określana jest mianem zbioru treningowego lub zbioru uczącego. Jego liczebność to zazwyczaj 60-80% całego zbioru danych. Praktycznie we wszystkich zastosowaniach dane w tym zbiorze przed rozpoczęciem uczenia poddawane są losowej permutacji.

Zbiór testowy

Zbiór testowy lub zbiór walidacyjny służy do oceny zdolności wytrenowanej sieci do rozpoznawania danych. Celem rozdzielenia tego zbioru od danych testowych jest weryfikacja sieci na

danych które wcześniej nie zostały przetworzone przez sieć.

4.2 Budowa sieci neuronowej

Sieć neuronowa

Sieć neuronowa bądź sztuczna sieć neuronowa *(ang. ANN Artificial Neural Network)* jest strukturą matematyczną, która powinna odzwierciedlać uproszczone działanie biologicznych sieci neuronowych. Posiada możliwość uczenia się poprzez obliczenia i przetwarzanie sygnałów w elementach określanych neuronami. W dziedzinie rozpoznawaniu obrazów są w stanie zidentyfikować elementy na obrazach, bez wcześniejszej znajomości lub wiedzy na temat przedmiotu podlegającego rozpoznaniu. Realizują to poprzez analizę przykładowych obrazów z informacją czy znajduje się na nich pożądany obiekt, a następnie zmianę swoich własnych parametrów w celu poprawnej identyfikacji kolejnych zdjęć. Ten rodzaj uczenia się okreslany jest mianem uczenia nadzorowanego, gdzie każdy obraz ma przypisaną wartość.
Zastosowanie sieci jest bardzo szerokie i wykraczające poza rozpoznawanie obrazów, jednak w związku z powiązaniem tego zagadnienia z tematyką pracy, podany powyżej przykład ma jak najlepiej oddać istotę działania sieci neuronowych.

Neuron

Najmniejszy element sieci neuronowej, posiada wiele wejść i jedno wyjście. Może zawierać także próg (ang. threshold), mogący ulec zmianie przez funkcje uczącą. Neuron wyposazony jest także w funkcję aktywacji, odpowiednio modyfikującą jego wyjście. W sieciach neuronowych wyjście każdego neuronu połączone jest z wejściami neuronów w warstwie następnej.

$$f(x_i) = \sum_i w_i x_i + b \tag{4.1}$$

Wagi neuronu

Połączenia w sieci realizowane są między wyjściem poprzedniego neuronu i oraz wejściem następnego neuronu j. Każde takie połączenie ma przypisaną wartość wagi w_{ij}. Podczas procesu uczenia wagi zmieniają się, dostosowując sieć neuronową do otrzymywanych danych, co skutkuje zmniejszeniem wartości funkcji błędu.

Bias

Bias to dodatkowa waga wejściowa do neuronu umożliwiająca jego lepsze dopasowanie do danych treningowych. W sytuacji kiedy wszystkie wagi neuronu mają zerowe wartości, unikamy

problemów podczas procesu wstecznej propagacji.

Warstwa

Sieć neuronowa zorganizowana jest w warstwach. Neurony w danej warstwie nie są ze sobą w żaden sposób połączone, komunikacja odbywa się tylko między kolejnymi warstwami. Istnieje wiele rodzajów warstw, a sygnał który przechodzi przez całą sieć zaczyna się w tzw. warstwie wejściowej oraz kończy w tzw. warstwie wyjściowej. Istnieją sieci neuronowe (rekurencyjne sieci neuronowe, *, ang. RNN - Recurrent Neural Network*) w ktorych sygnał może przechodzić przez warstwy kilkukrotnie w trakcie jednej epoki.

Funkcja błędu

Funkcja błędu lub funkcja kosztu jest niezbędna do prawidłowego przeprowadzenia procesu uczenia. Dostarcza informacje o różnicy między obecnym stanem sieci, a optymalnym rozwiązaniem. Algorytm uczenia analizuje wartość funkcji kosztu w kolejnych krokach w celu jej zminimalizowania.

4.3 Propagacja wsteczna

Propagacja wsteczna lub wsteczna propagacja błędów *(ang. Backpropagation)* jest jednym z najskuteczniejszych algorytmów uczenia sieci neuronowych. Polega na minimalizacji funkcji kosztu korzystając z metody najszybszego spadku lub innych, bardziej zoptymalizowanych sposobów. Błędy w sieci propagowane są od warstwy wyjściowej do wejściowe, czemu algorytm zawdzięcza swoją nazwę.

4.4 Konwolucyjna sieć neuronowa

Konwolucja

Konwolucja, inaczej splot polega na złożeniu dwóch funkcji. W przypadku obrazów, jedna z tych funkcji to obraz który ma rozmiary większe niż druga funkcja określana mianem filtra konwolucyjnego. Zastosowanie splotu, w zależności od przypadku, pozwala na rozmycie, wyostrzanie lub wydobycie głębi z danego obrazu.

$$h[m,n] = (f * g)[m,n] = \sum_{j}^{m} \sum_{k}^{n} f[j,k] * g[m-j, n-k] \tag{4.2}$$

Konwolucyjna sieć neuronowa

Konwolucyjna lub splotowa sieć neuronowa *(ang. CNN - Convolutuinal Neural Network)* to typ sieci odnoszący największe osiągnięcia w dziedzinie rozpoznawania obrazów, w wielu przypadkach dorównując lub nawet pokonując ludzkie wyniki. Zawdzięczają to swojej budowie, która różni się od zwykłych sieci wykorzystaniem warstw konwolucyjnych i poolingowych, poprzedzających warstwy w pełni połączone. Sieć taka analizuje obraz przy użyciu filtrów konwolucyjnych, dzięki którym jest w stanie rozpoznawać cechy obrazów co znacząco poprawia ich klasyfikacje.

4.5 Warstwy sieci neuronowej

Wejściowa

W pracy, gdzie zbiorami danych są zbiory obrazów, każdy pojedynczy piksel obrazu odpowiada jednej wartości liczbowej. W związku z tym rozmiar pierwszej warstwy wejściowej jest identyczny z wymiarami obrazu. Warstwa wejściowa charakteryzuje się brakiem wejść oraz biasu.

Wyjściowa

Rozmiar warstwy wyjściowej odpowiada ilości klas do jakiej wejściowe dane miały zostać sklasyfikowne. Oczekiwanym wyjściem sieci w pracy była liczba oczek możliwych do wyrzucenia na kostce, co odpowiada 6 klasom, po jednej na każdą wartość na boku kostki. Wyjściem wszystkkich przedstawianych w tej pracy sieci był wektor o wymiarach 6x1.

Konwolucyjna

Warstwa konwolucyjna służy do przetworzenia danych z poprzedniej warstwy przy użyciu filtrów konwolucyjnych. Filtry mają określone wymiary i służą do znajdowania cech na obrazach lub ich fragmentach. Najczęsciej spotykanymi przykładami filtrów są kwadraty o wymiarach 3x3 piksele, które przetwarzają informacje zawarte w 9 pikselach na jeden piksel wyjściowy.
Zastosowanie wielu warstw konwolucyjnych umożliwia filtrom analizowanie bardziej złożonych zależności na obrazach i jest określane jako głęboka sieć. Szeroka sieć posiada większą liczbę neuronów w każdej z warstw co umożliwia prezycyjniejszą obserwację danych. Ograniczeniem w przypadku sieci głębokiej i szerokiej jest ilość i czas obliczeń, co wymusza wybranie kompromisu miedzy ilością warstw i neuronów dla danego problemu.

Aktywacyjna

Jest to wydzielenie funkcji aktywacji do osobnej warstwy, które jest realizowane w niektórych bibliotekach. Celem takiego zabiegu jest umożliwienie podglądu danych na wyjściu neuronu, tuż przed zaaplikowaniem samej funkcji aktywacji.

W pełni połączona

Sieć neuronowa składa się z w pełni połączonych warstw *(ang. Fully Connected, Dense)*. W konwolucyjnych sieciach neuronowych warstwy te występują po warstwach konwolucyjnych i służą do powiązania nieliniowych kombinacji które zostały wygenerowane przez warstwy konwolucyjne oraz ich sklasyfikowania. Dodatkowo nie wymagają dużych nakładów obliczeniowych i są stosunkowo proste do zaaplikowania. Swoją nazwę biorą od sposobu w jaki realizowane sa połączenia między warstwami. Każdy neuron łączy się ze wszystkimi neuronami następnej warstwy.

Flatten

Warstwa spłaszczająca *(ang. Flatten)* stosowana jest w celu połączenia warstw konwolucyjnych lub aktywacji wraz z warstwami w pełni połączonymi. Realizowane jest to poprzez przekształcenie warstwy wejściowej do jednowymiarowego wektora który następnie służy za wejście do kolejnych warstw.

Odrzucająca

Warstwa odrzucająca *(ang. Dropout)* zapobiega przetrenowaniu *(ang. Overfitting)* sieci. Proces ten polega na nie wykorzystywaniu wyjść pewnych neuronów, zarówno w przypadku przechodzenia w przód oraz w tył. Stosuje się ją po warstwach w pełni połączonych, w celu zapobiegania rozległym zależnościom między neuronami. W warstwie tej określone jest prawdopodobieństwo *p* z jakim neuron zostanie zachowany w warstwie oraz *p - 1* z jakim zostanie odrzucony. Najczęstsza wartość jest z zakresu 0,5-0,8.

Pooling

Warstwa tzw poolingu wykorzystywana jest do zmniejszenia rozmiaru pamięci oraz ilości obliczeń wymaganych przez sieć neuronową, jak również może zapobiegać przetrenowaniu. Operacja zmniejszenia polega na wybraniu jednego piksela z danego obszaru i przekazaniu go dalej. Najczęściej wykorzystywaną warstwą poolingową jest MaxPooling, wybierający piksel o największej wartości. Obszar z jakiego wybieramy dany piksel zależy od ustawień, najczęściej jest to kwadrat o wymiarach 2x2. Pooling jest krytykowany, ponieważ nie zachowuje informacji o

położeniu piksela przekazanego na wyjście warstwy co może objawiać się błednymi interpretacjami podczas testowania sieci.

4.6 Funkcje aktywacji

Funkcja aktywacji

Przy pomocy funkcji aktywacji obliczana jest wartość wyjściowa neuronów w sieci neuronowej. Argumentem dostarczanym do funkcji aktywacji jest suma wejść neuronu pomnożonych przez przypisane im wartości wag. Zależnie od konkretnego rodzaju funkcji aktywacji, neuron po przekroczeniu danego progu wysyła sygnał wyjściowy, odbierany przez neurony znajdujące się w następnej warstwie. Jeśli próg nie zostanie przekroczony, neuro nie wyśle żadnego sygnału.

$$f\Big(\sum_i w_i x_i + b\Big) \tag{4.3}$$

Liniowa

Funkcja ta jest praktycznie nie wykorzystywana w sieciach neuronowych. Połączenie wielu warstw których neurony posiadają liniową funkcję aktywacji można przedstawić za pomocą jednej warstwy, ponieważ złożenie wielu funkcji liniowych również będzie funkcją liniową. Nieliniowość funkcji pozwala na klasyfikację danych przechodzących przez sieć.

$$f(x) = x \tag{4.4}$$

Sigmoid

Największym problemem funkcji sigmoidalnej jest duże ryzyko zaniknięcia gradientu, co może prowadzić do problemu tzw umierającego neuronu. Zjawisko to ma miejsce gdy dla danej funkcji aktywacji, gradient staję się bardzo mały, co jest równoznaczne z zaprzestaniem procesu uczenia. W przypadku tej funkcji gradient może zanikać obustronnie.

$$f(x) = \sigma(x) = \frac{1}{1 + e^{-x}} \tag{4.5}$$

Tangens hiperboliczny

Tangens hiperboliczny lub tanh jest w istocie przekształconą funkcją simgodalną. Wykorzystanie jej powoduje większe wahania gradientu.

$$f(x) = tanh(x) = \frac{(e^x - e^{-x})}{(e^x + e^{-x})} = \frac{2}{1 + e^{-2x}} - 1 = 2sigmoid(2x) - 1 \tag{4.6}$$

ReLU

ReLU *(and. Rectified linear unit)* jest najpopularniejszą funkcją aktywacji wykorzystywaną w sieciach neuronowych. Zasługą tego jest szybki czas uczenia sieci bez znaczącego kosztu w postaci generalizacji dokładności. Problem z zanikającym gradientem jest mniejszy niż w przypadku funkcji sigmoidalnej, ponieważ występuje on tylko z jednej strony.

$$f(x) = max(0, x) \tag{4.7}$$

LeakyReLU

LeakyReLU jest ulepszeniem ReLU dzięki zastosowaniu niewielkiego gradientu w sytuacji dla której ReLU jest nieaktywne. Zmiana ta pozwala na uniknięcie problemu tzw umierającego neuronu.

$$f(x) = \begin{cases} x & \text{if } x \geqslant 0 \\ 0.01x & \text{if } x < 0 \end{cases} \tag{4.8}$$

4.7 Optymalizatory

Optymalizator

Inne określenie algorytmu optymalizacyjnego wykorzystywanego do obliczania wag neuronów i biasu sieci neuronowej. Posiada kluczowe znaczenie podczas procesu uczenia sieci zarówno w kwestii czasu oraz skuteczności. Z tego powodu jest to jeden z kluczowych obszarów obecnych badań i rozwoju sieci neuronowych.

Metoda gradientu prostego

Metoda gradientu prostego *(ang. Gradient Descent)* jest podstawowym algorytmem służacym do uaktualniania wartości wag oraz biasu podczas procesu uczenia sieci. Wadą tej metody jest przeprowadzanie jednorazowej aktualizacji po wyliczeniu gradientu dla całego zestawu danych. Jest to bardzo powolne, w niektórych przypadkach może powodować problem z ilością zajmowanego miejsca w pamięci. Największą wadą jest możliwość doprowadzenia do stagnacji w jednym z lokalnych minimów funkcji.

$$\theta = \theta - \eta * \nabla J(\theta) \tag{4.9}$$

Stochastic Gradient Descent

(nazwa w języku angielskim z powodu braku znalezienia polskiego odpowiednika) Stochastic Gra-

dient Descent *(skrót. GDA)* jest rozwinięciem metody gradientu prostego, bardzo często wykorzystywana w praktyce. Ulepszenie polega na obliczaniu gradientu dla jednego lub niewielkiej ilości przykładów treningowych. Najczęsciej korzysta się z więcej niż jednego przykładu co zapewnia lepszą stabilność oraz wykorzystuje zrównoleglanie obliczeń. SGD zapewnia większą rozbieżność niż metoda gradientu prostego, co umożliwia znajdowanie nowych lokalnych minimów ale wiąże się z koniecznością zastosowania mniejszego stopnia uczenia.

$$\theta = \theta - \eta * \nabla J(\theta; x_i; y_i) \tag{4.10}$$

RMSprop

RMSprop umożliwia obliczanie gradientu dla każdego parametru z osobna i zapobiega zmniejszaniu się stopnia uczenia. Algorytm dostosowuje stopień uczenia dla każdej wagi bazując na wielkości jej gradientu.

Adam

Adam to skrót od angielskiej nazwy *Adaptive Moment Estimation* i jest rozwinięciem metody Stochastic Gradient Descent. Metoda ta pozwala na obliczanie z osobna gradientu dla każdego parametru oraz każdej zmiany momentum. Zapobiega dodatkowo zmniejszającemu się stopniowi uczenia, a co najważniejsze jest bardzo szybka i pozwala na sprawne uczenie się sieci. W tej metodzie oblicza się dwa momenty m oraz v.

$$\begin{aligned} \hat{m_t} &= \frac{m_t}{1 - \beta_1^t}, \\ \hat{v_t} &= \frac{v_t}{1 - \beta_2^t}, \end{aligned} \tag{4.11}$$

Obliczone momenty podstawiane są do wzoru

$$\theta_{t+1} = \theta_t - \frac{\eta}{\sqrt{\hat{v_t}} + \epsilon} \hat{m_t} \tag{4.12}$$

gdzie najczęściej $\beta^t{}_1 = 0.9$ oraz $\beta^t{}_2 = 0.99$ a $\epsilon = 10^{-8}$

4.8 Procesy

Uczenie

Proces uczenia bądź treningu sieci służy zmianie wartości wag, najczęściej zainicjowanych pseu-

dolosowymi wartościami oraz biasu. Uczenie sieci neuronowej jest bardzo kosztowne obliczeniowo, co wręcz uniemożliwiało trenowanie modeli w przeszłości, a obecnie jest jednym z powodów dużego zainteresowania rozwojem technologicznym kart graficznych. Operacje dodawania oraz mnożenia wektorów i macierzy wykonywane są miliony razy, mogą być przyśpieszone dzięki możliwościom zrównoleglania obliczeń.

Epoka

Proces uczenia sieci podzielony jest na epoki. Każda epoka odpowiada przejściu wszystkich elementów z treningowego zbioru danych przez sieć. Ilość epok podczas których sieć będzie sie uczyć ustala się na co najmniej kilkanaście. W przypadku większych zbiorów danych lub większych modeli ilość epok jest zwiększana.
Często spotykaną praktyką w wielu pracach naukowych jest przedstawianie wyników dla sieci po 100 epokach treningu.

Testowanie

Model sieci neuronowej poddawany ocenie, dzięki której można określić w jakim stopniu prawidłowo rozpoznaje obrazy. W przypadku wytrenowanych modeli istotne jest aby zbiór służący do testowania nie był wcześniej użyty do treningu sieci. Nauczony model powinien być w stanie rozpoznawać nowe, nieużyte podczas procesu uczenia dane i poprawnie je klasyfikować.

Predykcja

Wartości zwrócone przez sieć po umieszczeniu w niej określonych danych są określane mianem predykcji. Pozwala to na wykorzystanie nauczonego modelu w praktycznym zastosowaniu.

Tematy do uwzględnienia: opis RMSprop, minibatch, nesterov, momentum, softmax, learning rate, categorical crossentropy, one-hot encoding, mnist, cifar10, ILSVRC

5. Tworzenie zbiorów danych

Priorytetem było stworzenie zestawu danych umożliwiającego rozwój różnych modeli sieci neuronowych bez konieczności każdorazowego ingerowania w zbiór lub dopasowywania go specjalnie do konkretnej sieci.

5.1 Zbiór obrazów kwadratowych

Pierwszym założeniem było zrobienie określonej ilości zdjęć kości położonej na środku obrazu otrzymywanego z kamery, na obszarze kwadratu o boku około 3 krotnie większym niż długość ściany samej kości. Miało to umożliwić kadrowanie obrazów do niewielkich rozmiarów z kośćmi położonymi w różnych jego miejscach.
Kolejną kwestią była konieczność przystosowania sieci do rozpoznawania kości o różnych kolorach ścian, oczek i samego tła. Ponieważ docelowo sieć miała operować na rzeczywistym obrazie z kamery, ważne było także zapewnienie poprawnego działania w przypadku niewielkich zniekształceń obrazu bądź szumów.
Powyższe wymagania narzuciły konkretną formę zestawów danych. Każdy zestaw ma ustaloną barwę tła, kości oraz oczek. Każda ścianka sfotografowana jest od 3 do 30 razy, określając liczebność każdego ze zbiorów miedzy 18 a 180 zdjęć. Zdjęcia w niektórych zestawach poddawane były działaniu lub ostrego punktowego światła w celu wygenerowania trudniejszych do rozpoznania obrazów. Poszczególne zestawienia kolorystyczne w tych zbiorach wypisane są w tabeli poniżej.

Kolor			Ilość zdjęć	
kości	oczek	tła	ściany	kostki
biały	czarny	czerwony	30	180
biały	czarny	granatowy	3	18
biały	czarny	czarny	8	48
beżowy	czarny	czerwony	3	18
czarny	biały	czarny	10	60
czarny	biały	czerwony	10	60
czerwony	biały	czerwony	5	30
czerwony	czarny	czerwony	3	18
granatowy	złoty	biały	4	24
granatowy	złoty	niebieski	6	36
zielony	biały	zielony	8	48
zielony	biały	biały	5	30
różowoczerwony	czarny	biały	5	30
Łączna ilość zdjęć:			*100*	*600*

Tablica 5.1: Zestawienie kolorystyczne obrazów 1

Każdy z obrazów został następnie poddany przekształceniom by zwiększyć ich ilość, konieczną do prawidłowego uczenia się sieci. Miało to także zapewnić zniekształcone w niewielkim stopniu zdjęcia, które również powinny być rozpoznawane przez sieć. W tym przypadku zastosowano sześć takich przekształceń.

Następnym krokiem było zastosowanie obrotów o kąty 5°, 15°, 30° lub 45°, w celu dobrania najbardziej adekwatnej ilości obrazów do rozmiaru sieci oraz ilości parametrów do nauczenia się. Po wielu próbach ostatecznie wybrano kąt 15°, zapewniający wystarczająco liczny zbiór treningowy do możliwości uczenia sieci oraz nie wydłużało znacząco czasu potrzebnego do przetworzenia wszystkich obrazów.

Powyższe procesy spowodowały uzyskanie 168 zdjęć o rozmiarze 64x64 piksele z każdego z początkowych obrazów o rozmiarze 1600x1200 pikseli. Cały zbiór danych liczył 100800 obrazów, zarówno w wersji kolorowej RGB oraz w odcieniach skali szarości. Części treningowa i testowa zbioru danych zostały rozdzielone w stosunku 4:1, dając odpowiednio 80640 oraz 20160 zdjęć w każdym z nich.

Nieocenioną pomocą w początkowej fazie prac nad tworzeniem i uczeniem sieci neuronowych z obrazami w kształcie kwadratów był fakt, że praktycznie wszystkie przykłady dostępne w opracowaniach naukowych korzystały ze zdjęć w tym kształcie. Również wszystkie przykłady opisane w różnych poradnikach czy najpopularniejsze zbiory jak MNIST oraz CIFAR10 zawierają kwadratowe obrazy. Przyjęcie takiego kształtu ułatwiło kwestie doboru parametrów sieci, nie narzucając osobnych wartości w poziomie i pionie.

5.2 Zbiór obrazów prostokątnych

Po nauczeniu i weryfikacji kilkunastu różnych modeli sieci, zdecydowano się podjąć próbę z wykorzystaniem większych obrazów oraz kości rozmieszczonych w miejscach bardziej zróżnicowanych niż jedynie pewien, niewielki obszar w centrum obrazu. Kolejne zdjęcia miały również podnieść trudność uczenia poprzez zmniejszenie rozmiaru kości w stosunku do rozmiaru całego obrazu. Ostatnim czynnikiem decydującym o rozwinięciu zbiorów danych była trudność w rozpoznawaniu kości w czasie rzeczywistym w sytuacji kiedy rozmiar obrazu lub jego wycinka to jedynie 64x64 piksele. Zwiększenie rozmiarów ułatwiłoby identyfikacje kości oraz umożliwiło by detekcję ilości oczek wyrzuconych na kostce o ile tylko kość znalazła by się w obszarze odejmowanym przez kamerę.

Plan zakładał wykorzystanie poprzednio wykonanych zdjęć oraz dodanie nowych z kośćmi rozmieszczonymi poza obszarem w centrum obrazu w celu rozwinięcia możliwości sieci. Jednocześnie zrodził się pomysł wykorzystania prostokątnych obrazów, które lepiej oddawałyby rzeczywistość, gdzie prawie wszystkie kamery, niezależnie od zastosowań, dostarczają prostokątny obraz. W tym celu, analogicznie jak w przypadku kwadratowych obrazów, zostały wykonane zdjęcia o określonych zestawieniach kolorystycznych. W tabeli poniżej wypisane jest ich zestawienie:

Kolor			Ilość zdjęć	
kości	oczek	tła	ściany	kostki
biały	czarny	zielony	6	36
czerwony	biały	zielony	6	36
czerwony	czarny	różowy	7	42
czarny	biały	szary	6	36
czarny	biały	niebieski	6	36
beżowy	czarny	szary	6	36
beżowy	czarny	niebieski	6	36
granatowy	złoty	biały	8	48
zielony	biały	żółty	7	42
różowoczerwony	czarny	pomarańczowy	6	36
Łączna ilość zdjęć:			*64*	*384*

Tablica 5.2: Zestawienie kolorystyczne obrazów 2

Ilość zdjęć prostokątnych jest mniejsza niż kwadratowych z powodu czasu jaki zajmuje wykonanie takiej ilości zdjęć oraz chęć wykorzystania obu rodzajów zbiorów do uczenia sieci. Powstała w ten sposób liczba 984 unikalnych zdjęć jest wystarczająca do realizacji zamierzonego zadania i pozwala na odpowiednie uczenie sieci.

Poprzednio wykorzystywane obrazy, miały wymiary 64x64 piksele co łącznie odpowiadało 4096

lub 12288 wartościom pikseli odpowiednio dla obrazów w skali szarości oraz kolorowych RGB. Nowo utworzony zbiór obrazów prostokątnych w pierwszym założeniu miał składać się z obrazów o rozmiarach 320x240 pikseli w skali szarości, co oznaczało 76800 wartości na jedno zdjęcie. W wyniku niepowodzenia procesu uczenia po kilku godzinach, podjęto decyzję o dwukrotnym zmniejszeniu obrazów do 160x120 pikseli. Wartość ta została wybrana ponieważ ilość parametrów obrazu, wynosząca 19200, była jedynie o 56% większa od ich liczby dla kolorwych obrazów 64x64. Próby uczenia się sieci pokazały jednak, że lepszym rozwiązaniem będzie zastosowanie mniejszych o 50% obrazów o wymiarach 106x79 pikseli co skutkuje liczbą 8374 wartości na jeden obraz.

Wraz z problemami związanymi z rozmiarami obrazów, zdecydowano się na zmniejszenie ilości przekształceń z sześciu do wybranych czterech, najbardziej efektowych. Inne przedstawiały zmieniony w niewielkim stopniu obraz, niepotrzebnie wydłużając proces uczenia. Również kąt obrotu zdjęć został zwiększony z 15° do 30°, co w założeniu nie powinno powodować problemów z rozpoznawaniem kości przy różnych ustawieniach.

Wszystkie operacje umożliwiły osiągnięcie 60 obrazów z każdego początkowego zdjęcia, w rozmiarze 106x79 pikseli w odcieniach skali szarości. Całkowita ilość obrazów w pełnym zbiorze danych wynosiła 59040, co przełożyło się na 47232 obrazów treningowych i 11808 testowych, korzystając z identycznego jak wcześniej stosunku 4:1.

6. Sieć rozpoznająca ilość oczek

W momencie zrobienia zbioru danych składających się z kwadratowych obrazów, przystąpiono do próby stworzenia i nauczenia modelu sieci neuronowej rozpoznającego ilość oczek wyrzuconych na kostce do gry.

Hipotezy

Przed przystąpieniem do tworzenia zbioru danych pojawiła się spora ilość wątpliwości. Większość z nich dotyczyła kwestii możliwości jakiegokolwiek rozpoznania ilości oczek przez siećże sieć będzie w stanie jakkolwiek rozpoznać ilość oczek. Obawy te wiązały się z faktem, że dla przykładu w zbiorze MNIST, położenie cyfr na obrazie było stałe. W przypadku kiedy na obrazach kolor biały był obszarem w kształcie przypominającym pionową kreskę, z dużym prawdopodobieństwem można było założyć że jest to cyfra 1 lub 7, a analogiczna sytuacja zachodziła dla innych cyfr. W rozpoznawaniu oczek na kostce, zarówno sama kostka mogła być umieszczona w różnych miejscach na obszarze całego obrazu, jak również dopuszczalny był jej obrót o dowolny kąt.

Następną kwestią był niewielki rozmiar oczka w stosunku do powierzchnii całego ekranu. W przypadku zbioru MNIST średnio około 12-15% obrazu stanowiła barwa biała, która decydowała o wartości zwróconej przez sieć. W przypadku kwadratowych zdjęć z kostkami, rozmiar jednego oczka to jedynie 0,21% powierzchnii rozmiaru, a dla obrazów prostokątnych wartość ta maleje do około 0,08%. Oznaczało to, że nawet niewielki szum lub zniekształcenia mogą utrudnić prawidłowe rozpoznanie kości.

Pierwszy model

Pierwsza próba stworzenia sieci, mając na uwadze wyżej wspomniane wątpliwości, miała na celu wytrenowanie możliwie prostego zbioru obrazów. W tym celu wykorzystano jedynie najbardziej liczny zbiór obrazów z czerwonym tłem, białą kością o czarnymi oczkami. Dla zwiększenia liczby zdjęć w zbiorze, zmniejszono kąt obrotu każdego z nich do 5°, uzyskując 60480 zdjęć ze 120 oryginalnych.

Architektura tej sieci, była dobierana bez większego wdrażania się w szczegóły i bazowała na modelach sieci udostępnionych na stronach Keras oraz TensorFlow, wykorzystywanych do analizy zbiorów MNIST oraz CIFAR10. Za optymalizator został wybrany Adam, a sam trening został ustalony na 25 epok w pierwszej turze oraz 10 epok w drugiej turze. Nigdzie wcześniej nie zauważono tego typu praktyki, aby rozdzielać epoki uczenia. Zrobiono to dlatego, aby umożliwić wcześniejsze zakończenie całego procesu w sytuacji gdyby nie zauważono żadnych postępów. Dodatkowo pozwoliło to na zachowanie modelu po 25 epokach, który mimo że mógłby nie osiągać dobrych rezultatów, pozwoliłby na wyciągnięcie wniosków lub dalszą naukę. Model sieci prezentował się następująco:

Rezulataty osiągnięte przez ten model były co najmniej zdumiewające. Po pierwszej epoce sieć uzyskała 61,98% skuteczności ostatecznie osiągając wynik 99,88% po 25 epokach. Kolejne 10 epok praktycznie nie poprawiło już tego rezultatu.
Po analizie tego dokonania, okazało się że tak duża ilość zdjęć otrzymanych z każdego ze zdjęć początkowych stworzyła zbiór w którym wiele zdjęć praktycznie się powtarzało. Sieć nie miała żadnych problemów podczas testowania na zbiorze do którego w teorii nie miała dostępu podczas treningu. Ten fakt spowodował konieczność trenowania sieci na zbiorach zróżnicowanych pod kątem doboru różnych kolorów oraz ilości zdjęć otrzymanych z jednego poczatkowego zdjęcia.

Pierwszy model ze zróżnicowanymi zdjęciami

Po stworzeniu modelu który wykazał, że zadanie stworzenia dobrze działającej sieci dla tego problemu jest wykonalne, zabrano się do kolejnego etapu prac. W tym celu wykorzystano zbiór złożony z 13 różnych zestawów kolorystycznych kości, oczek oraz tła, liczący po 80640 i 20160 zdjęć na części treningową i testową.
W tym modelu wykorzystano architekturę jedynie nieznacznie zmienioną w stosunku do użytej w pierwszym modelu. Architektura ta jest widoczna poniżej:

Sieć uczona była przez 25, a następnie przez 10 epok. Po pierwszych 25 epokach uzyskano dokladność 55,64% co potwierdziło przypuszczenie z przedniej sieci o możliwości pokrycia się zdjęć w zbiorach treningowym i testowym. Kolejne 10 epok poprawiło wynik sieci do 65,30%, pozwalając przy okazji zaobserwować istotny fakt. W pierwszej sesji 25 epok, dokładność sieci przez ostatnie 5 epok oscylowała w okolicach 52%. W drugiej sesji, niemalże od razu wartość podniosła się do 56%. Prawdopodobnie miało to związek ze sposobem w jaki dostarczane są

dane do modelu. Dane były ustalane losowo, ale dla każdej epoki w jednej sesji, układ ten się nie zmieniał. Istniała szansa, że kiedy w następnej sesji zdjęcia były przetwarzane w innej kolejności, umożliwiło to lepsze dopasowanie sieci i efekt skoku jej dokładności.

Model z wybranymi zdjęciami

Znacząca różnica w dokładności między modelem z jednolitymi oraz zróżnicowanymi zdjęciami doprowadziła do stworzenia sieci uczonej na zbiorze różnorodnych obrazów, ale dobranymi tak, aby kontrast między tłem, a kością był wyraźny. Architektura sieci jest identyczna jak w powyższych przykładach, jedyną różnicą jest przetwarzanie wyselekcjonowanych obrazów. Zastosowanie 25 epok wystarczyło aby uzyskać dokładność na poziomie 89,23% co jest rezultatem zdecydowanie lepszym niż uzyskane wcześniej 55,64%.

Analiza różnych optymalizatorów

Jeżeli sama różnica w doborze konkretnych obrazów potrafi w tak dużym stopniu zmienić wyniki otrzymane przez sieć, podjęto próbę przetestowania kilku z dostępnych w bibliotece Keras optymalizatorów dla identycznych sieci oraz zbiorów danych. W tym celu postanowiono użyć optymalizatorów RMSprop oraz SGD.

Oba modele z optymalizatorami RMSprop oraz SGD, zostały podobnie jak wcześniej opisany model z optymalizatorem Adam poddane uczeniu przez 25 epok różnorodnych zbiorów obrazów. Wynik RMSprop był zdecydowanie najlepszy i wyniósł 84,34% skuteczności. Najgorszy rezultat w zestawieniu uzyskał amodel korzystający z SGD, zdobywając jedynie 36,92% poprawności. Pośrednim okazał się Adam, który jak opisane wyżej, uzyskał 55,64% po sesji uczenia przez 25 epok.

Wyniki te dowiodły, że optymalizator jest kluczowym parametrem *(ang. hyperparameter)* dla odpowiednio skutecznego uczenia. Uzyskany wynik dla RMSprop jest sporym zaskoczeniem, ponieważ w licznych tekstach naukowych to Adam uznawany jest za jeden z najlepszych optymalizatorów, ciesząc się ogromną popularnością. Również z tego powodu, pomimo gorszego niż RMSprop wyniku, Adam będzie wykorzystywany w następnych modelach.

Model funkcyjny biblioteki Keras

Standardowym sposobem na stworzenie sieci neuronowej w bibliotece Keras jest wykorzystanie sekwencyjnego modelu, opierającego się na zasadzie umieszczania warstw na stosie. Bardziej zaawansowaną możliwością jest wybranie modelu funkcyjnego API, który pozwala na budowę złożonych sieci neuronowy m.in. z wieloma wyjściami, współdzielonymi warstwami i acyklicz-

nymi grafami.
Zdecydowanie większe możliwości modelu funkcyjnego spowodowały chęć realizacji bardziej złożonych sieci neuronowych. Pierwsza próba miała za zadanie odtworzyć sieć o identycznej budowie jak w pierwszy model operujący na różnokolorowych zbiorach i porównać wyniki po uczeniu przez 25 epok. Model został przedstawiony poniżej:

Zaskoczeniem była spora rozbieżność w ilości parametrów do nauczenia.W modelu sekwencyjnym ich ilość wynosiła 18 milionów, a w modelu funkcyjnym API aż 25 milionów parametrów, co oznacza 40% wzrost ich ilości oraz 50% wzrost czasu potrzebnego na jedną epokę przy identycznie zdefiniowanych warstwach. Ciężko uzasadnić tą różnicę, z grafu można wywnioskować, że prawdopodobnie model ten inaczej uwzględniał filtry konwolucyjne, ponieważ rozmiar warstw po ich zastosowaniu nie był jednakowy.
Niezależnie od tego, model osiagnął zdumiewająco dobry rezultat 95,17% dokładności. Wadą tego rozwiązania była, przez zwiększoną ilość parametrów i konieczność zastosowania mniejszego rozmiaru partii obrazów jednocześnie dostarczanych sieci z powodów problemów z pamięcią.

Model oparty o idę AlexNet

Ten model został wybrany z uwagi na bardzo dobre wyniki sieci nazwanej AlexNet zaprezentowanej przez Alexa Krizhevskyego, Geoffreya Hintona oraz Ilya Sutskevera w 2012 roku. Ideą tej sieci jest zastosowanie większej ilośći warstw konwolucyjnych, gdzie początkowe dwie warstwy mają filtry rozmiarów odpowiednio 11x11 oraz 5x5. Następnie umieszczone są trzy warstwy konwolucyjne z filtrami 3x3, które w przeciwieństwie do pierwszych dwóch warstw nie są rozdzielone warstwami z maxpoolingiem.
Zastosowanie uproszczonej architektury, bazującej na idei sieci AlexNet pozwoliło na osiągnięcie poprawności wynoszącej 98.88% po 25 epokach. Na wykresie uczenia się można zaobserwować, że przez pierwsze 10 epok prezycja przewidywań sieci w ogólnie nie rosła. Obserwacja sugeruje, że sieci głębsze mogą potrzebować większej ilości epok do rozpoczęcia procesu prawidłowego rozpoznawania obrazów.

Porównanie uczenia obrazów jedno i trzy kanałowych

Obraz w skali szarości posiada jedynie jeden kanał odpowiadający jasności. Obrazy kolorowe RGB posiadają trzy kanały informujące o nasyceniu odpowiednio czerwonego, zielonego i niebieskiego koloru. Wzrost ilości informacji wiąże się z większym obciążeniem pamięci i większą

ilością parametrów. W celu weryfikacji różnicy między uczeniem obu rodzajów obrazów podjęto próbę porównania wyników uczenia dla dwóch jednakowych sieci.
Do tego eksperymentu wykorzystano narzędzie generatora dostępne w Keras, które umożliwia przekazywanie obrazów do sieci bez konieczności wcześniejszego ładowania całego zbioru do pamięci, umożliwiając pracę na bardzo dużych zestawach danych. Architektura obu sieci była uproszczona, by zniwelować długi czas uczenia. Modele obu sieci znajdują się poniżej:

Oba modele po 20 epokach wykazały się bardzo zbliżonymi wynikami 98,47% oraz 98,12% na korzyść sieci z kolorowymi obrazami. Lepiej radzący sobie model, dodatkowo nauczył się bardzo szybko do poziomu 95%, osiągając go już po 4 epoce, gdzie operujący na obrazach w skali szarości osiągnął ten wynik po 10 epokach. Obserwacja ta może sugerować, że większa różnica w wartościach dla kolorowych obrazów może przyśpieszać uczenie, ale wymaga większej ilości pamięći i spowalnia każdą epokę o 15%.

Pełne porównanie modelu sekwencyjneg i funkcyjnego

Brak sugestii dostępnych w internecie oraz dokumentacji biblioteki Keras wyjaśniających różnice w ilośc parametrów w modelach sekwencyjnym oraz API spowodował chęć stworzenia dwóch dużych, identycznych modeli, bezpośrednio porównających ilość parametrów. Modele zostały jedynie skompilowane w celu wyciągnięcia informacji o ich rozmiarach, ich uczenie zajęło by zbyt dużo czasu.
Po kompilacji, model sekwencyjny uzyskał 47 milionów parametrów, a model funkcyjny API aż 500 milionów parametrów do nauczenia. Ta ogromna różnica spowodowała zaniechanie kolejnych prac nad modelami funkcyjnymi z uwagi na wielokrotne zwiększenie czasu potrzebnego na proces uczenia.

Próby z prostokątnymi obrazami

Dotychczasowe modele korzystały ze zbiorów o obrazach w kształcie kwadratów z kośćmi umieszczonymi w ich środkowej części. Drugi rodzaj przygotowanych zbiorów danych zwiększał trudność zadania, dzięki zastosowaniu obrazów prostokątnych z mniejszym obszarem na którym znajdowała się kostka w stosunku do pierwsze rodzaju obrazów.
Po uzyskaniu wielu bardzo dobrych wyników powyżej 90% na obrazach o rozmiarach 64x64 przystapiono do prób znacznego zwiększenia obrazów prostokątnych.
Pierwszą próbą było wykorzystanie obrazów 320x240 zarówno w wersjach kolorowych jak i w skali szarości. Jeden z modeli bazował na architekturze AlexNet, drugi bezpośrednio ją ko-

piował, ale pomimo świetnego wyniku na mniejszych obrazach, w obu przypadkach uczenie zakończyło się całkowitą klęską. Warto wspomnieć, że czas potrzebny na jedną epokę był około 15-krotnie większy niż w przypadku obrazów 64x64.
Ostania próba z obrazami w tym rozmiarze, zakładała użycie uproszczonej architektury podobnie jak przy porównaniu uczenia obrazów RGB i w skali szarości. Finalnie, tak jak wcześniej, pomimo 20 epok sieć nie wykazała żadnego postępu w rozpoznawaniu kości.

Niepowodzenia spowodowały konieczność zmniejszenia zbiorów przez ograniczenie rozmiarów obrazów. Problemem podczas zmniejszania była chęć uniknięcia problemów z brakiem ostrości oczek na kostce co mogłoby uniemożliwić skuteczną naukę. Zdecydowano się na dwukrotne zmniejszenie rozmiarów obrazów, licząc że pozwoli to na zaobserwowanie chociaż niewielkich postępów.
Sieć bazująca na zdjęciach 160x120 była pierwszą próbą, gdzie zamiast jak dotychczas kwadratowych, użyto prostokątnych filtrów konwolucyjnych. Proces uczenia po 20 epokach niestety również zakończył się niepowodzeniem.

Nauczony prostokątny model

Powyższe porażki oraz wcześniejsze sukcesy na kwadratowych obrazach sugerowały, że prawdopodobnie modele nie są błedne, jedynie obrazy mogą mieć za duży rozmiar. Ta hipoteza rozpoczeła proces dobierania odpowiedniej rozdzielczości zdjęć tak by były małe, jednocześnie unikając rozmycia oczek na kostce nie. Najlepszym wyborem okazały się zdjęcia w rozmiarze 106x79, zachowujące proporcje jak obrazy 160x120, ale posiadające o 50% mniejszą liczbę parametrów.
Pierwsza próba przeprowadzona przez 20 epok z filtrami konwolucjnymi o prostokątnych kształtach wreszcie zakończyła się sukcesem. Sieć osiągnęła wynik 68,03% co nie było świetnym rezultatem, ale dawało informację, że dalsza nauka jest możliwa.

Udoskonalanie modelu

Po pierwszym sukcesie sieci z obrazami prostokatnymi, podjęto decyzję o jej ulepszeniu. Zaczęto od próby zmniejszenia ilości parametrów przez zamianę większych filtrów konwolucyjnych, większą ilością mniejszych, co znacząco zmniejszało ilość parametrów sieci potrzebną do nauczenia. Po zaaplikowaniu ulepszeń i nauce sieci, okazało się że sieć nie poprawiła się w żadnym stopniu. Prawodopodobnym powodem była zmiana architektury sieci wraz z powtórnym zastosowaniem kwadratowych filtrów.

Drugim pomysłem na ulepszenie sieci było zastosowanie zastępowania większych filtrów kilkoma mniejszymi połączonego ze zamianą funkcji aktywacji ReLU na LeakyReLU w celu uniknięcia możliwych do wystąpienia problemów z zanikającym neuronem. Ulepszenie jednak podobnie jak wcześniejsze nie sprawdziło się w ogóle i nie umożliwiło poprawy dokładności sieci.

Skuteczna próba udoskonalenia

Wykres procesu uczenia sieci z obrazami 106x79 kształtem przypominał funkcję logarytmiczną co nasunełło pomysł ze zwiększeniem ilości epok. Podjęto decyzję o kontynuacji uczenia do kolejno 40, 60, 80 i 100 epok.

Podejście to okazało się bardzo skuteczne, ponieważ po każdych 20 epokach sieć odnosiła lepsze rezultaty, które prezentowały się nastepująco:

20 epok: 68,03%

40 epok: 78,21%

60 epok: 81,59%

80 epok: 82,39%

100 epok: 84,67%

Wyniki te uświadamiają, że prawdopodobnie nawet nieudane próby z większymi zdjęciami mogłyby się powieść, konieczne byłoby jedynie zwiększenie ilości epok. Wiąże się to jednak z ogromnym nakładem czasu, ponieważ prawdopodobnie sensowne rezultaty można by osiągnąć dopiero po 100 epokach.